

Křesťanství a lidská práva se zvláštním přihlédnutím ke Kalvinovi
(přednáška Miloše Rejcherta - záznam)

Přednáška byla zahájena výčtem a stručnou charakteristikou doporučené literatury. A tou byl Kalvinův životopis od Žilky, studie Reformátor od J.L.Hromádky, svědomí a násilí od Stefana Zweiga a kapitola o Kalvinovi od Amedea Molnára.

Nejprve přednášející předeslal, že jako evangelíci se ke Kalvinovi hlásíme a že někdy se objevuje představa, že když se k někomu hlásíme, tak je nutné ho vidět v lepším světle, že musí předcházet "bonifikace". To si přednášející nemyslí. Jsou osoby, u nichž je dílo a život v souhlasu a jsou osoby, u nichž tomu není. O Kalvinovi platí to druhé. Ale je to náš církevní otec, proto bychom ho měli znát a mít na něho svůj názor.

Co se týče pojednání J.L.Hromádky, tak Hromádka Kalvína obhajuje a omlouvá v tom, že co se týče upálení Serveta, nelze se divit, protože Servet byl antitrinitář, blouznivec a vůbec člověk, který si o upálení koledoval. Co se týče čarodějnic, které se v Ženevě také upalovaly v hojném počtu, tak že to bylo dobou a tehdejšími poměry. Miloš Rejchrt k tomu uvedl dva dobové příklady:

1. V té době se sice opravdu hojně upalovalo, a to především čarodějnice, ale např. v Čechách a na Moravě ne. Dokonce autor Kladiina na čarodějnice navštívil Moravu a tam roznmlouval se dvěma pány, kteří mu velmi důrazně řekli, že u nich se čarodějnice neupalují a upalovat nebudou a on odjel a byl s tím srozuměn, i když se poté ještě v nějakém dopise podívoval nad "názory těch pánů, kteří jsou jinak velmi vzdělaní lidé."

2. Ve Štrasburku, rovněž reformačním městě, nebyl nikdo upálen ani utopen (tak se trestali "novokřtěnci"). Takže se tam stahovali "kacíři", křtěnci a podobní z širokého dalekého okolí. Dokonce tam měli případ jednoho, který povstal při kázání a napadl kazatele. Byl nejprve odsouzen do vyhnanství doživotně, pak mu to bylo zmírněno na 5 let a byl poslán do obce, která ještě patřila do obvodu Štrasburku. Po 2 letech mu byl zbytek trestu prominut a mohl se vrátit.

Příklady ukazují, že pokud se týče poměrů a doby, není to dobrý argument. Dobu a poměry tvoří lidé. A tehdejší dobu tvořili lidé jako Kalvín. Proto nelze z něho snímat odpovědbost za to, co dělal. O Zweigovi bylo řečeno, že přinášel množství velmi cenných dokumentů, zvláště ze zápisů a jednání rady. Rejchrt považuje Zweiga za realistického, jen si musíme odečíst jeho zášť vůči Kalvinovi a to, že si promítá

promítá svou dobu do tehdejší (psal to v roce 1934).

Za nejvěrnější považuje Miloš Rejchrt studii Molnárovu, i když i tady si musíme odečíst zase Molnátovo vidění Kalvína jakožto vzdělance a badatele, který se bohužel stává politickou osobou a proti své vůli musí vládnout a rozhodovat, takže pak "vynervován" (citát) dělá chyby a omyly. "Chudák Molnár" zase musí dělat děkana fakulty. Jinak je studie poetává.

Miloš Rejchrt nás seznámil s několika méně známými, ale důležitými místy z Instituce. Ve vztahu člověka k Bohu je základní důvěra. Důvěra jakožto podstata víry. Nikdo nemá absolutní moc. Tu má jen Bůh. I Boží moc je omezena Boží spravedlností. Vřecnost je z Boží milosti. Nelze se proti ní bouřit. Ale když Bůh povolá někoho, aby vřecnost, která vládne špatně a nespravedlivě, svrhl, je to z Boží milosti a je třeba se k němu přidat. Vůči bližním máme bát odpovědnosti. Týká se nás to, co se s bližními děje. Boží milost se projevuje zájmem. Nejnutnějším ztělesněním zákona je Desatero. Ale Desatero není samo zákon. Lidské zřízení a lidské zákony jsou jen částečným a nedokonalým vyjádřením zákona. Je však třeba usilovat o to, aby byly spravedlivé. Zákon je od přirozenosti. Tím se myslí to, že zákon je zde dříve, než se člověk narodil. Zákon je Boží dar člověku.

V tomto smyslu opravdu lidská práva lze odvozovat spíše od Kalvína než od Rousseaua. Rousseauovo pojetí je, že člověk je zotročen civilizací, lidskou společností, od té se má osvobodit návratem k přírodě. Když Rousseau říká přirozený, tak myslí od přirody. Proto se M. Rejchrt hlásí k pojetí paní profesorky Komárkové, která od Kalvína odvozuje moderní demokracii i pojetí lidských práv, i když mu určité rozpaky to tak přímo hlásat právě proto, že Kalvín sám tato lidská práva velmi porušoval.

To je velmi stručný náznak přednášky, která byla doprovázena živou diskusí.

Únor 1988

Horní Počerbice

----- ***** -----

Rousseau a jeho pojetí přirozenosti bylo předmětem diskuse v době, kdy jsem natáčel rozhovor s paní profesorkou Komárkovou. Předložil jsem dost neobvyklé pojetí Patočkovy, jak je vyložil ve své přednášce v Akademii věd před 30 lety - bylo tehdy výročí Blaise Pascala (p tom přednášel Arnošt Kolman, bylo to poměrně krátce po jeho návratu ze SSSR) a J.J. Rousseaua, o němž přednášel Jan Patočka.

Pokusím se vynajít zaznamenanou diskusi, která nebyla pojata do čistopisu (paní profesorka to vše pečlivě vyškrtala). Patočka se zabýval souvislostí Rousseaua s Kalvínovou Ženevou, z níž pocházel a proti níž bouřil. Přitom však jeho pojetí přirozenosti není přírodnické, ale v podstatě reformační. Více v příštím čísle ACJ - ACP. Jaš

Poznámky z besedy o výchově

Základní podmínkou je svoboda člověka. Člověk, který má být vlastencem v pravém slova smyslu, musí být především sám svobodný, vychován k účtě ke svobodě, ochotný bojovat za svobodu svou a přát svobodu i jiným, nepochybovat o právu na svobodu jiných. Pokud člověk přeje svobodu ^{jin} sobě nebo svému národu, vede to k utlačování, expansi a rasismu.

Důležitou podmínkou je, aby stát plnil jen své pravé poslání, byl garantem dodržování zákonů a veřejného pořádku a nezasahoval do vnitřní struktury myšlení člověka, do všeho, co je obsahem lidského svědomí. Svědomí člověka je soustava jeho vnitřních mravních postojů a má být opřeno o jeho ideál, tedy vlastní světevní názor, kterému je jeho svědomí odpovědné. Člověk, který má svědomí opřené o ideál, kterému je ochotný "skládat účty", žije ve společnosti (státě), který nezasahuje násilně do jeho vnitřního světa, nesnaží se mu vnutit nějaký "jednotný" ideál; člověk, který je vnitřně i společensky svobodný, má v účtě svoji svobodu i svobodu jiných, takový člověk bude samočřejmě milovat svou vlast jako místo svého narození a dětství, místo, kde žijí lidé s ním nějak bytostně spříznění a bude ochoten své vlasti přinést i potřebné oběti, je-li to třeba. Takový člověk bude vlastencem a nebude nacionalistou ani šovinistou.

Výchova k vlastenectví

Výchovu k vlastenectví je tedy třeba chápat jako výchovu mládeže ke svobodě, svobodnému postoji, ochotě k samostatnému postoji, k vlastní cestě, k napřízení se, k ochotě přijmout odpovědnost, která je základním rysem svobodného člověka. Svobodný člověk se nebouří, neskauží, ale jedná a přijímá odpovědnost za své jednání.

Jako národ jsme dnes v situaci, podobné jako byla za Rakousko-uherska. Někdo je za nás odpovědný. A my zas máme poslouchat,

bouřit se, že se o nás špatně starají. Ale někdo tu je, kdo má odpovědnost za nás.

Zdá se, že ve výchově mládeže je dnes nejdůležitější najít tu schopnost v nás jednat jako svobodní lidé, nestěžovat si, ale ani nesloužit. Na tom záleží, budeme-li jednou mít stát, který vyrostе ze svobodných kořenů a bude tu svobodu přát druhým a také ji bránit.

A tak také při výchově naší mládeže: nestěžujeme si na ni, ale můžeme ji rádi, obětujeme jí něco ze sebe, vychováváme ji dobrým příkladem, učíme ji pravdivě znát naši historii, její kulturu, literaturu. A především jednáme pravdivě, milujeme ani v těch nejsložitějších chvílích. Protože odhalování pravdy bojujeme proti násilí. Mezi lájí a násilím je důvěrný vztah. Násilí je možné zakrýt jedině lájí, lež je možné udržet násilím. Jakmile se rozptýlí lájí, objeví se násilí ve své odpuzující nahotě, začne se hroutit. Učme mládež lásku k pravdě a svobodě, a naučíme ji být vlasteneckou.

(Z besedy paní profesorky Komárkové s vedoucími
táborů a turistických oddílů mládeže, záznam
jednoho účastníka).

Klokan

Robert Desnos

Klokan První byl králem všech klokanů,
pověsil šavli na větev jasanu,
usedl na trůn z listí durmanu.
Královna přilítla naštvaná po ránu,
v kapsáři psůlturctu dětiček-klokanů,
kapesník, peníze, dvě kila banánů.

Klokan Poslední, král všech klokanů,
měl oči zelené, vlas barvy šafránu.
Krátká jej česala každý den po ránu,
klokana zrzouna, krále všech klokanů,
Klokana Ultima, se skalpem z šafránu.

Přeložila HK

Připojuji 4 poznámky

(K textu "Poznámky z besedy o výchově" napsala paní profesorka Komárková poznámky, které doplňují uveřejněný text. Číslice 1 je připsána v 2. odstavci ke slovu "ideál"; 2) v téže odstavci ke slovu "vlast"; 3) k větě "Někdo je za nás odpovědný" v posledním řádku na stránce; 4) na samotném konci záznamu.)

1) Slovo Ideál spíše zavádí než vysvětluje. Není mírou pro hodnoty svobody, dobra, pravdy, ale musí z nich odvozovat vlastní hodnotu. (Příklad: Velká část mládeže let padesátých věřila v ideály komunismu, než nabyla zkušenosti, že se děje jiné bezpráví, zakrývá se lež nebo se prohlašuje za pravdu). T.G. Masaryk užíval slova ideál humanitní, tj. lidskosti, což je civilní výraz pro příkaz evangelia: milovat budeš Pána Boha nade vše a bližního jako sebe. Znamená to, že správná láska k bližnímu je možná jen pod zorným úhlem nejvyšších hodnot svobody, dobra a Pravdy. Je to výzva pro jedince, národ a celé lidstvo a jenom ve spojitosti s těmito hodnotami nabývá život plnosti smyslu, k němuž se má mládež vychovávat.

2) Vlast je místo, kde každý člověka nabývá konkrétní prostor k uskutečňování těchto hodnot v soukromém i veřejném životě. Je to proto, že vlast je prodloužením domova, který utváří člověka tělesně i duchovně jako nedělitelné společenství, z něhož vyrůstá odpovědnost za sebe, za rodinu, a konečně i za vlast, která spoluurčuje jeho život. Tragika emigrantů je právě v okleštění odpovědnosti na pouhý soukromý život, jemuž schází občanská dimenze²³⁶ celonárodního života.

Vlastmenectví je současně i cit přináležitosti, odpovědnosti a také hrdosti na to, že národ je platným členem všelidské rodiny a přispívá svou kulturou, zahrnující nejhráznější obory lidského snažení, k zabezpečení a růstu těchto hodnot v celém lidském společenství.

3) Je-li národ pod cizí vládou, která ho činí nástrojem svých vlastních cílů, náleží k jeho úkolům, nevzdávat se odpovědnosti za svůj osud a dobývat si svobody v podmínkách nesvobody. Nedovoluje, aby se stal předmětem cizí odpovědnosti, poněvadž to znamená existenci otroka.

4) Mocnou zbraní pro zachování vlastní identity v podmínkách nesvobody je znalost dějin vlastního národa a toho, čím přispěl do celosvětového kulturního bohatství. K výchově mládeže patří konkrétní příklady velikých postav vlastního národa, aby se orientovala na jejich činech a dovedla v nich pokračovat.

Počátkem by měla být dobrá známost T.G. Masaryka, který byl z národa za necelého půl století docela vytlačen. Potřebujeme jeho pomoci pro obnovu morálních sil jedinců i společnosti, a podaří-li se nám, aby se stal mládeži vůdcem, nemohli jsme pro její výchovu více udělat.

B.K.